

טיפול בעזרת בעלי-חיים : איך להגן על בעלי-חיים שעובדים איתך מפני השפעות זרות

טיפול בעזרת בעלי-חיים (טבע"ח) מתקיים בדרך-כלל באווירה טובה של אהבת בעלי-חיים ותפיסה אופטימית של מהות היחסים בין אדם לחיה. כשחושבים על רווחת החיה המשתתפת בטיפול, עולים על הדעת מיד מקרים פשוטים של כלב משועמם או מטופל שאינו זהיר בתנועותיו. בעיות כאלה קל לפתור.

המצב מתחיל להסתבך כשטיפול משתתפת חיה שאינה מעוניינת במיוחד בקשר עם בני-אדם, כשהעבודה מתקיימת עם חיות שאינן מכירה/היטב (למשל בפינת חי), או כשמצב החיות אינו טוב. במקרים כאלה אולי תחפשי/י בעיות דרמטיות יותר בחייהן של החיות המלוות אותך, למשל הפגנת מצוקה וסבל מצד החיה, או חוסר התאמה לצרכיה והזנחה בסביבת המגורים שלה. חיפוש סימנים כאלה עלול לייאש אותך במהירות, כי לא זו בלבד שמדובר במשימה לא נעימה אלא גם נדרש ידע זואולוגי עצום, ותמיד יש הרגשה שהמאמצים שלך מקומיים ומאולתרים. מצבים כאלה מעיקים עד כדי כך שלעיתים הם מסתיימים בעזיבת מקום העבודה, או גרוע יותר – שחיקה ברגישות לבעיות.

לאיש אין פתרון קסם לבעיות המופיעות במפגשים רבים עם בעלי-חיים. אף-על-פי-כן, במקרי קונפליקט מועיל לזכור שטבע"ח הוא תחום קטנטן הפועל בצילם של קשרי חיה-אדם נפוצים הרבה יותר. ואיך הכרה כזו עוזרת לך? כשלומדים בשיטתיות על הקשרים הנפוצים המשפיעים על טבע"ח, אפשר גם לזהות השפעות זרות שחדרו לקשר שבינך, בין המטופל ובין החיה – השפעות שהשתלטו על הקשר הזה. משעה שזיהית קשר חיה-אדם נפוץ שהסתכן לטבע"ח, חשפת גם מערכת מוכרת של בעיות שגרתיות והקלת על עצמך בצפייה מראש של בעיות. מובן מאליו שההתמודדות עם הבעיות עדיין אינה פשוטה ומחייבת ידע רב בתחומים שונים, אך עכשיו יש שיטה בשיגעון. הנה מדריך קצרצר ופשוט לחשיבה שיטתית כזו.

יאן פיט (Jan Fyt), פלמי, 1661-1661, כלב שוכב על שרשרת (נמצא באוסף מוזיאון הלובר, שועתק מתוך ויקימדיה)

א. אילו השפעות זרות עלולות להשתלט על המערך הטיפולי שלי?

טבעי"ח – החזקת חיות מחמד

קשר בין-תחומי

- הגישה הפסיכותרפית המקובלת בטבעי"ח נשענת על הרגלים של מגע עם חיות מחמד ועל תיאוריה פסיכולוגית על הקשר אדם-חיות מחמד;
- מטפלות/ים מרבות/ים לעבוד עם חיות מחמד אישיות.

בעיות צפויות

- קרבה אנושית ומגע מעיקים (בעיקר במינים לא מבויתים);
- תנאי בית מלאכותיים שאינם הולמים את טבע החיה;
- "האנשה" באמצעות תנאים ואביזרים הממלאים צורך אנושי בלבד;
- יחס לחיה כאילו מדובר בצעצוע;
- באמצעות ברירה מלאכותית, עיצוב חיות מחמד כמוצרי צריכה;
- טיפול לקוי בחיה כתוצאה מהיעדר הכשרה מתאימה.

"וטרינרית חושפת את האמת הכואבת על כמה מחיות המחמד החמודות בעולם",
וואלה, 5 בפברואר 2022.

טבעי"ח – ניצול חיות לבידור ולנוי

קשר בין-תחומי

- בידור (כולל החזקה בכוח, הרמה מהקרקע וליטוף כפוי) ותצוגה הם מטרות קיומן של רוב פינות החי, גם אלה שטבעי"ח מתקיים בהן;
- מטרות אלה מוסוות לעיתים בהצהרה על "ערך חינוכי".

בעיות צפויות

- קרבה ומגע מעיק של בני-אדם;
- חשיפת החיה למבטי אדם ללא מקום מסתור;
- גירויים המתאימים לאנשים בתנאי בידור/תצוגה ולא לחיות;
- ריחות, קולות ובמיוחד תאורה חזקה מדי;
- כפיית תרגילים "מבדרים" והפגנת שליטה לשמה.

מאי כדורי, "הזנחה, צפיפות והתעללות: מוות בפינת החי",
ynet ידיעות אחרונות, 18 בפברואר 2019.

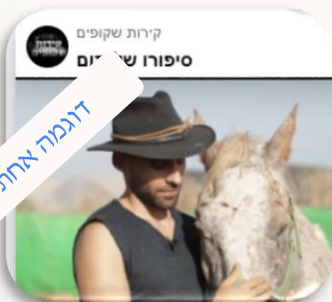
טבעי"ח – ניצול חיות לעבודה

קשר בין-תחומי

- טלטול החיה למקום זר לשם מפגש עם מטופל;
- מפגש טיפולי הכולל מטלות שאינן נוחות לחיה או שאינה משתתפת בהן באופן ספונטני, בין אם המטלה נחשבת לעבודה (כגון רכיבה) ובין אם היא נחשבת למשחק ולליטוף;
- בחירת חיה לפי גזע – בהנחה שגזע זה נוח לעבודה.

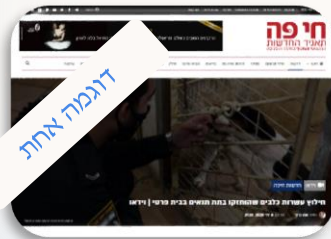
בעיות צפויות

- פחד במקום זר, מאמץ יתר ותשישות;
- אילוף אגרסיבי (אולי בלי ידיעתך) כתנאי לשיתוף פעולה מצד החיה;
- בעיות בריאות ובעיות נפשיות הנובעות מברירה מלאכותית.

"סיפור של תום" (וידיאו), קירות שקופים (דף פייסבוק), 9 בנובמבר 2017.

טבע"ח - חקלאות בשיטות מסורתיות

נגה כרמי, "חילוץ עשרות כלבים שהוחזקו בתנאים בבית פרטי", **הארץ**, 8 ביולי 2020.

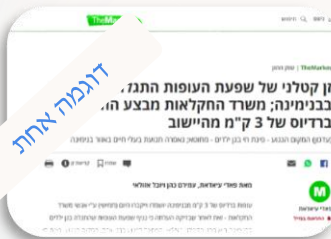
קשר בין-תחומי

- סחר בחיות, הרבעה וטיפוח חיות גזעיות הם פעילות חקלאית, גם כשמדובר בפינת חי שאינה נחשבת לחקלאית, או בחיות מחמד;
- בפינות חי רבות מנצלים חיות להפקת תוצרי גוף כגון חלב או ביצים.

בעיות צפויות

- פגיעה בחיות משיקולי רווח כספי;
- פגיעה בהורים ובצאצאים מחוץ לשליטתך - בעסק שמכר אותם או ביעד שנמכרו אליו;
- עיוות תכונות טבעיות באמצעות ברירה מלאכותית.

טבע"ח - חקלאות תעשייתית

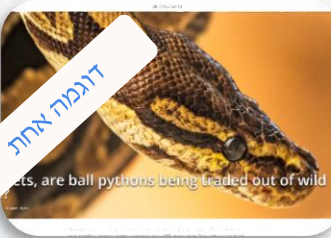
פ. עיאדאת, ע. כהן וי. אזולאי, "זן קטלני של שפעת העופות התגלה בבנימינה: משרד החקלאות מבצע הברדיוס של 3 ק"מ מהיישוב", **TheMarker**, 3 בינואר 2008.

קשר בין-תחומי

- עבודה בפינת חי הרוכשת חיות ממתקן תעשייתי (כגון מדגרה) או בפינת חי הנלווית למשק תעשייתי כ"חוויה כפרית";
- שירותים וטרינריים שולטים בפינות חי ומשרתים שם אינטרס תעשייתי.

בעיות צפויות

- רכישת חיות ממתקן תעשייתי או ביקור במתקן תומכים בו כלכלית;
- בפינת חי, חיות (במיוחד ציפורים) חשופות למחלות ולהמתה בידי השירותים הווטרינריים בעת מגפה שמקורה בתעשיות.

Elizabeth Claire Alberts, "Prized as Pets, are Ball Pythons Being Traded Out of Wild Existence?", **Mongabay**, 29 May 2020.

טבע"ח - ציד

קשר בין-תחומי

- עבודה טיפולית עם חיות אקזוטיות.

בעיות צפויות

- קנייה והחזקה של חיות בר כגון נחשים, תוכים ודגי בר מעודדת סחר בהן ולכידתן בטבע - גם כשהסוחרים מבטיחים שמדובר בחיות שהתרבו בשבי. הציד עשוי להתקיים בחו"ל, ללא מידע עליו בעברית.

טבע"ח - הדברה

רעיה שורקי, "היתר צידה לפי חוק הגנת חיות הבר, תשס"ו-1955 והיתר פגיעה לפי חוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה, תשנ"ח-1998, רשות הטבע והגנים, 2022.

קשר בין-תחומי

- כשחיה יוצאת ללא השגחה אל מחוץ לבית או לפינת החי.

בעיות צפויות

- זוחלים, מכרסמים ועוד ברשות הרבים נחשבים ל"מטרד", "מזיק" או "פולש" - ומושמדים;
- גם חיות אחרות ברשות הרבים מושמדות בקלות מחשש למחלות.

ב. איך לנהל מערך טיפולי שאפשר לחיות איתו בשלום?

הימנעות מעבודה במקום בעייתי

איך

- לא לקיים פסיכותרפיה בפינת חי המנוהלת גרוע, במכלאה עירונית וכו';
- באופן מעשי, הדרך העיקרית לעשות זאת היא לעבוד עם חיות שאימצת בעצמך.

יתרונות

- דרך קלה ויעילה להבטיח שלא תהיי מעורבת בשום פגיעה בחיות.

חסרונות

- במצב כזה אין לך אפשרות לעזור לחיות הזקוקות לעזרה - גם כשמדובר בחיות שעיסוקך כמטפלת בעזרת בעלי-חיים עשוי להקנות לך גישה נוחה במיוחד אליהן ויכולת יוצאת דופן לעזור להן.

עבודה במרחב מש"ה

איך

- לקיים עבודה פסיכותרפית במתקן קיים המוקדש בראש ובראשונה למגורים, לשיקום ולהצלה של חיות (ובקיצור - מרחב מש"ה; או בשם מוכר יותר: מקלט, חוות הצלה, בית מחסה).

יתרונות

- אין חשש שתתרמי למערכת הפוגעת בחיות;
- עבודתך הפסיכותרפית או פעילות נלווית שלך במקום העבודה כוללות עזרה מעשית לחיות.

חסרונות

- במקום כזה אינך מנצלת את מעמדו המיוחד של טבע"ח כעיסוק המאפשר לך גישה נוחה אל חיות הזקוקות לעזרה - חיות שאף גורם אחר לא יעזור להן, למשל בפינות חי בעייתיות.

הקמת מרחב מש"ה

איך

- להקים מרחב מש"ה (מגורים, שיקום, הצלה) עבור חיות, המותאם במיוחד לפסיכותרפיה במיקום שלו, במבנה, בניהול ובהרכב החיות (כגון עמותת פעמוני רוח).

יתרונות

- הצלה של חיות רבות;
- אפשרות להתאמה מרבית בין מטרות מש"ה ומטרות פסיכותרפיות;
- אפשרות לסייע לא/נשי טיפול אחרים/ות בפעילות לטובת חיות.

חסרונות

- נדרשת ממך השקעה יוצאת דופן בלמידה, בניהול ובעבודת שטח;
- עבודתך היומיומית תלויה בצוות מסייע;
- הצלחתך תלויה גם בגורמים חיצוניים ולאוו דווקא אוהדים: הרשויות והשכנים.

התערבות מתקנת בפינת חי

איך

- לקיים עבודה פסיכותרפית דווקא בפינת חי או במתקן אחר שהחיות בו סובלות מניהול לקוי, מטיפול לקוי או מתנאי שטח גרועים.

יתרונות

- ניצול מעמדך כמטפלת להשגת שיפורים במקום, דרך התערבות מעשית בחיי החיות והשפעה על צוות המקום. בפעילות כזו טמון פוטנציאל להצלת חיות מגורל קשה - חיות שאין להן ישועה אחרת.

חסרונות

- נדרש ממך מאמץ רב - בלמידה, בעבודה ובהתמודדות עם אתגרים המתאימים לבעלת/עצבים חזקים בלבד;
- יש סכנה שתתרמי (הכנסות, כוח עבודה, לגיטימציה) למוסד מתעלל בלי שתצליחי לשנותו מבפנים.

התארגנות מקצועית

איך

- התארגנות עם בעלות/י עמדה דומה, במטרה: (א) לשמור על העבודה מפני השתלטות קשרי חיה-אדם כוחניים; (ב) לבסס זהות מקצועית נפרדת מכלבנות טיפולית, מרכיבה טיפולית ובאופן כללי משימוש בחיות כאמצעי טיפולי ותו לא;
- בהכשרה מקצועית בסיסית ובהשתלמויות;
- בניסוח ידע מקצועי ובפרסומו;
- בניהול ארגון מקצועי נפרד.

יתרונות

- העבודה המשותפת מאפשרת ביקורת הדדית;
- התמקצעות בגישה הביקורתית;
- התמודדות עם אתגרים טכניים גדולים.

חסרונות

- כמה שותפים/ות יש לדרך שלך? הצלחה בהתארגנות מקצועית תלויה במסה קריטית של שותפים/ות לדרך.

תכנון כולל לטובת החיה שאיתך בטיפולים

איך

- מה מקבלת החיה מהקשר איתך? התועלת לחיה הנוכחת בטיפול ניצבת בראש מדרג השיקולים שלך, מעל שיקולי תועלת טיפולית שאפשר להפיק מהחיה;
- המפגשים הטיפוליים מהווים רק חלק קטן מאוד בחיי החיה, ולכן עיקר תשומת-לבך לתועלת החיה צריכה לעסוק בחייה בכלל, בהווה וגם בעתיד הרחוק;
- היישום הפשוט והנפוץ של עיקרון זה הוא חילוף כלב ממכלאה ואימוצו כחית מחמד, שגם משתתפת בפסיכותרפיה.

יתרונות

- נמנעת התמקדות ברווחת החיה בעת הטיפול בלבד – תוך התעלמות מצרכיה הכלליים.

חסרונות

- בכוחות עצמך, אין אפשרות לעזור כך אלא לחיות בודדות.

תכנון המפגשים הטיפוליים

איך

- תכנון הטיפול כפעילות שנועדה להועיל הן למטופל הן לחיה המשתתפת בטיפול – לא כמאמץ נוסף על הטיפול ונפרד ממנו אלא כחלק מהתוכנית הטיפולית עצמה;
- למשל באמצעות דיגום (modeling) – שימוש פסיכותרפי בקשר מטפל/ת-חיה כמופת חיובי של יחסים משפחתיים, או תרגול יחסים חיוביים דרך תקשורת קשובה ומונחית בין המטופל לחיה.

יתרונות

- מאחר שתכנון כזה רלוונטי במישורין לפסיכותרפיה, הוא עשוי לקבל תשומת-לב רבה בשיח המקצועי העוסק בהתערבויות שונות בעזרת בעלי-חיים, ולתרום לפיתוח זהות מקצועית דו-תכליתית (עזרה למטופלים אנושיים ולחיות גם יחד);
- דו-תכליתיות בעבודה הפסיכותרפית תורמת להגנה על החיות מפני גורמים חיצוניים המגלים עניין בטובת בני-אדם בלבד.

חסרונות

- בדרך-כלל, מפגשים טיפוליים תופסים חלק קטן מאוד בחייה של חיה המעורבת בטיפול.